

Nr 11

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer och organisation för naturvårdsverksamheten, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 1 mars 1963 dagtecknad proposition, nr 71, vilken hänskjutits till jordbruksutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* godkänna de i propositionen förordade riktlinjerna för naturvårdsverksamheten och dess organisation, *dels* besluta att från och med den 1 juli 1963 inrätta ett statligt centralt naturvårdsorgan, benämnt statens naturvårdsnämnd, med i huvudsak de uppgifter som angivits i propositionen, *dels* medge att under domänfonden inrättas en delfond, varå naturvårdsobjekt i kronans ägo redovisas i enlighet med i propositionen angivna grunder, *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för statens naturvårdsnämnd i enlighet med vad som föreslagits i propositionen, *dels* fastställa viss angiven avlöningsstat för statens naturvårdsnämnd, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64, *dels* å riksstaten för budgetåret 1963/64 under nionde huvudtiteln anvisa till Statens naturvårdsnämnd: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 564 000 kr. respektive 125 000 kr., samt till Naturvård: Kostnader för länsstyrelsernas naturvårdsarbete, Bidrag till naturvårdsupplysning, m. m. ävensom Ersättningar till markägare m. m. reservationsanslag av respektive 480 000 kr., 200 000 kr. och 200 000 kr., *dels* ock å kapitalbudgeten för budgetåret 1963/64 under Statens affärsverksfonder, domänverket, till Markförvärv för naturvårdsändamål, m. m. anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kr.

Utskottet har i detta sammanhang behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 38 av herr *Pettersson, Harald, m. fl.*, likalydande med II: 45 av herr *Mattsson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådana tilläggsdirektiv till fritidsutredningen, att utredningen även får pröva möjligheterna till ianspråktagande av förslagsvis hälften av domänverkets markfond för förvärv av fritidsområden i enlighet med vad i motionen anförts,

2) I: 383 av herr *Hübinette m. fl.* och II: 347 av herr *Magnusson i Tumhult m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta *dels* att ändra grunderna för disponeringen av domänverkets markfond enligt vad i motionen anförts, *dels* att inrätta en fond för främjande av naturvård och naturskydd, *dels* ock att anvisa till ifrågavarande fond

den behållning på domänverkets markfond som den 1 juli 1963 överstiger 20 milj. kr.

3) I: 601 av herr *Osvald*, i vilken motion hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 71 angående riktlinjer och organisation för naturvårdsverksamheten m. m. måtte uttala sig för att en utredning om samhällsplaneringens organisation snarast tillsättes,

4) I: 626 av herr *Hübinette* och herr *Ohlsson, Ebbe*, likalydande med II: 777 av herr *Hamilton m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 71 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t måtte efter närmare utredning förelägga innevarande års höstriksdag förslag om att ansluta den framtida naturvårdens förvaltningsuppgifter till redan befintligt organ som befinnes mest lämpat härför,

5) I: 627 av herr *Larsson, Lars* och herr *Carlsson, Eric*, likalydande med II: 778 av herr *Kellgren m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att till Statens naturvårdsnämnd upptages anslag för tre byråer i stället för föreslagna två, så att en självständig naturvårdsbyrå kan inrättas och att omkostnadsanslaget med hänsyn härtill också må uppräknas, att å reservationsanslaget för länsstyrelsernas naturvårdsarbete upptages 720 000 kr., att å reservationsanslaget för ersättningar till markägare m. m. upptages 300 000 kr. samt att å reservationsanslaget bidrag till naturvårdsupplysning m. m. upptages 300 000 kr.,

6) I: 628 av herr *Mattsson m. fl.*, likalydande med II: 776 av herr *Börjeson* i *Glömminge m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 71 måtte *dels* medge att medel ur domänverkets markfond får användas för statens förvärv av ur naturvårdssynpunkt värdefull mark och att för budgetåret 1963/64 får disponeras 2 000 000 kr. ur sagda fond för det i propositionen angivna ändamålet *Markförvärv för naturvårdsändamål m. m.*, *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla a) om förslag till årets höstsession angående fasta grunder för kostnadsfördelningen mellan stat och kommun i fråga om naturområden för rekreation och friluftsliv i enlighet med vad i motionen anförts, b) om skyndsamt utredning av frågan om allmänhetens rättigheter och skyldigheter på annans mark i enlighet med vad i motionen anförts, *dels ock* i övrigt beakta vad i motionen anförts,

7) I: 629 av herr *Akesson* och herr *Pettersson, Gunnar*, likalydande med II: 779 av herr *Nyberg m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att å reservationsanslaget för länsstyrelsernas naturvårdsarbete upptages 720 000 kr., att å reservationsanslaget för ersättningar till markägare m. m. upptages 300 000 kr., att å reservationsanslaget Bidrag till naturvårdsupplysning m. m. upptages 300 000 kr., samt att riksdagen i övrigt måtte ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts angående de allmänna riktlinjerna för naturvården, samt

8) II: 561 av herr *Elmwall m. fl.*, i vilken motion hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att 1962 års fritidsutredning

får i uppdrag att utreda formerna för bl. a. ett vidgat interkommunalt samarbete vad gäller planering och finansiering av fritidsverksamhet m. m. i enlighet med vad i motionen anförts.

Beträffande det närmare innehållet i motionerna torde utskottet få hänvisa till motionerna II: 45, II: 347, I: 601, II: 777, II: 778, II: 776, II: 779 och II: 561.

Vidare torde få anmälas, att till jordbruksutskottet i förevarande sammanhang inkommit skrift den 5 mars 1963 från *Östra Sveriges Skogsägare, ekonomisk förening* och skrift den 18 mars 1963 från *jägmästaren Otto Ritter*.

Remissyttranden över vissa motioner

Över motionerna I: 38 och II: 45 samt II: 561 har remissyttranden avgivits av 1962 års fritidsutredning, statens fritidsnämnd, Landsorganisationen i Sverige, Riksförbundet Landsbygdens folk, styrelsen för Svenska landskommunernas förbund, Svenska stadsförbundet och Sveriges riksidsrottsförbund. Vidare har över förstnämnda båda motioner yttrande avgivits av domänstyrelsen. I yttrandena anförts i huvudsak följande.

Domänstyrelsen erinrar om att i propositionen 1963: 71 föreslagits, att en särskild delfond av domänfonden tillförs medel genom investeringsanslag å kapitalbudgeten samt att för budgetåret 1963/64 under statens affärsverksfonder, domänverket, upptages ett investeringsanslag för naturvårdsändamål m. m. av 2 000 000 kr. Syftet med motionerna I: 38 och II: 45 — att samhället i god tid säkrar tillgången på tillräckliga fritidsområden — torde enligt styrelsen härmed ha funnit sin lösning. Då av motionärerna föreslagna tilläggsdirektiv till fritidsutredningen sålunda icke synes erforderliga, avstyrker styrelsen de remitterade motionerna.

1962 års fritidsutredning har ansett sig sakna anledning att närmare uppehålla sig vid den i motionerna I: 38 och I: 45 väckta frågan. Beträffande motionen II: 561 hemställer utredningen, att motionen jämte däröver avgivna yttranden överlämnas till utredningen att tagas i övervägande vid fullgörandet av utredningsuppdraget. Utredningen anför bland annat följande.

Vad beträffar planering och finansiering av de åtgärder, som faller inom fritidsutredningens arbetsområde, har utredningen redan i sin nuvarande arbetsplan förutsatt, att det kommer att bli nödvändigt att göra en allmän översyn av nu gällande ansvarsfördelning mellan staten, kommunerna och enskilda intressenter, exempelvis exploatörer. Bland annat torde bli erforderligt att närmare undersöka, hur kostnaderna för olika kollektiva anläggningar för fritidsbebyggelsen lämpligen skall fördelas. I likhet med motionärerna anser utredningen det viktigt att söka finna sådana former för finansieringen av kostnaderna för fritidsbebyggelse och friluftsanläggningar, att det för vederbörande kommun framstår som en ekonomiskt acceptabel uppgift att vara »värd» för dessa anläggningar. — Att finansieringsfrågorna icke uttryckligen nämns i utredningens direktiv torde sammanhånga med

†1 Bihang till riksdagens protokoll 1963. 10 saml. Nr 11

att kostnadsansvaret ingår som element i det författningskomplex, som utredningen har att pröva, exempelvis byggnadslagstiftningen och lagen om enskilda vägar.

Statens fritidsnämnd anför beträffande motionerna I: 38 och II: 45, att nämnden självfallet är positivt inställd till varje möjlighet att skaffa fram pengar till förvärv av mark för friluftssändamål. Nämnden finner, att det i och för sig vore glädjande om staten utöver för närvarande anlitate vägar ville lämna bidrag till inköp av friluftsområden. Om det därvid är en lämplig väg att anlita domänverkets markfond undandraget sig emellertid nämndens bedömande. Vad angår motionen II: 561 uttalar nämnden, att aktiv medverkan från kommunerna, när det gäller planering och finansiering av fritidsverksamheten, är en nödvändig förutsättning, om effektiva resultat skall nås. Ur den synpunkten är alla åtgärder värdefulla, som kan stimulera och underlätta de kommunala insatserna. Samverkan inom kommunalförbund torde därvid enligt nämndens mening vara en bra framgångsväg. Nämnden vill därför gärna för sin del tillstyrka, att formerna för ett vidgat interkommunalt samarbete på friluftsområdet blir föremål för undersökning genom 1962 års fritidsutredning.

Landsorganisationen i Sverige (LO) anser, att riksdagen bör lämna motionerna I: 38 och II: 45 utan åtgärd. LO anför bland annat följande.

LO ställer sig mycket tveksam till motionärernas förslag. LO anser att det i första hand bör vara kommunernas sak att lösa frågan om fritidsområden. Markfonden bör därför fortfarande användas till de ändamål vartill den är avsedd. Samtidigt bör dock påpekas att domänverket genom inköp av produktiv skogsmark har möjlighet att ställa sådana friluftsområden till förfogande som enligt 1960 års naturvårdsutredning benämns strövområden. Naturvårdsutredningens förslag om införande av det nya skyddsinstitutets naturreservat ger också samhället ökade möjligheter att disponera mark för fritidsändamål.

Beträffande motionen II: 561 finner LO, att 1962 års fritidsutredning redan nu har möjligheter att utreda denna fråga, enär av utredningsdirektiven bl. a. framgår att utredningen bör vara oförhindrad framlägga de förslag till förstärkning av resurserna inom olika organ för samhällsplanering vartill utredningen kan finna anledning. LO vill därför förordna, att utredningen i sitt fortsatta arbete utreder frågan om ett vidgat interkommunalt samarbete för planering av fritidsverksamheten.

Beträffande de finansieringsfrågor, vilka berörs i motionerna I: 38 och II: 45 samt II: 561, anser *Riksförbundet Landsbygdens folk*, att det principiellt bör åligga samhället att svara för de kostnader som uppstår i samband med upplåtande och vård av fritidsområden. Man kan således tänka sig ett ianspråkstagande av domänverkets markfond för förvärv av fritidsområden, vilket hemställs i motionerna I: 38 och II: 45. Dock anser riksförbundet, att i första hand bör undersökas möjligheten av att i betydligt högre grad än vad som för närvarande är fallet upplåta mark som redan finns i domänverkets ägo för friluftsliv och till fritidsområden. Härvid bör spe-

ciell uppmärksamhet riktas på tillgången av sådan mark i städernas och tätorternas närhet, där behovet av lättillgängliga fritidsområden kan tänkas vara störst och där förslitningen av naturen likaledes kan antas vara relativt stor. Den mark som redan nu finns i samhällets ägo bör således tas i anspråk i första hand. Dessutom torde flera städer och tätorter disponera över egna markområden, som skulle kunna göras attraktiva ur rekreationssynpunkt. Det kan enligt riksförbundets mening ej anses vara landsbygds-kommunernas eller de enskilda markägarnas uppgift att svara för mark-upplåtelse och kostnader för att ge städernas och tätorternas invånare tillgång till rekreation och fritidssysselsättning.

Med framhållande av att de av motionärerna uppdragna spörsmålen främst är statliga angelägenheter uttalar *styrelsen för Landskommunernas förbund*, att den intet har att erinra mot att motionerna hänskjutes till fritidsutredningen för dess överväganden. Dock framhåller styrelsen beträffande motionen II: 561, att någon utredning rörande formerna för det interkommunala samarbetet för fritidsverksamhetens handhavande icke är erforderlig, eftersom det interkommunala samarbetet för ifrågakvarande verksamhet bör kunna bedrivas i redan nu existerande former.

Svenska stadsförbundet har intet att erinra mot att fritidsutredningen får de i motionerna föreslagna tilläggsdirektiven.

Sveriges riksidrottsförbund anser sig icke nu kunna göra något uttalande om de olika sakfrågorna eller deras betydelse för den verksamhet riksidrottsförbundet företräder. I den mån de i motionerna upptagna spörsmålen icke redan kan anses ingå i direktiven för utredningen finner förbundet det lämpligt, att frågorna hänskjutes till fritidsutredningen för prövning eller utredning.

I propositionen 1963: 71 har lämnats en redogörelse för de delar av 1960 års naturvårdsutrednings betänkande angående naturen och samhället (SOU 1962: 36) samt remissyttranden, som avser riktlinjer och organisation för den statliga naturvårdsverksamheten, ävensom en kortfattad översikt över utredningens förslag till naturvårdslag (s. 8—97). Vidare har anmälts skrivelse den 5 februari 1962 från länsstyrelsen i Östergötlands län angående inköp och förvaltning av fastigheter i länets skärgård och kustbygd, jämte remissyttranden häröver (s. 97—102). Därjämte har anmälts vissa framställningar rörande medel för naturvårdsändamål under budgetåret 1963/64 (s. 102—105). Utskottet tillåter sig hänvisa till sagda delar av propositionen.

Departementschefen

Efter förenämnda redogörelser har departementschefen anfört följande.

»Allmänna riktlinjer för naturvården. De stora naturtillgångarna har varit en av förutsättningarna för välståndsutvecklingen i vårt land. De utgör underlaget för så viktiga näringar som jord- och skogsbruk, gruvhantering och kraftförsörjning. Samtidigt utgör naturen en ständig källa för skönhetsupplevelser med rika tillfällen till rekreation och avkoppling. Sverige är även i detta hänseende väl lottat. Många olika landskapstyper finns representerade alltifrån de gamla odlingsområdena i de syd- och mellansvenska slättbygderna, de vidsträckta kust- och skärgårdsområdena och de stora skogs- och sjöregionerna i inlandet till fjälllandskapet i norr.

Den moderna tekniken gör det emellertid möjligt för människan att på ett helt annat sätt än tidigare påverka naturen. Den allt intensivare markanvändningen och de förbättrade bruksmetoderna på jordbrukets område förändrar det gamla odlingslandskapet. Skogsbruket bedrivs efter rationella metoder som medför att landskapsbilden ändras. Samtidigt expanderar bebyggelsen. I tätorternas ytterområden växer nya bostads- och industriområden upp i rask takt och tar i anspråk allt större markområden. Fritidsbebyggelsen utbreder sig inom de ur rekreationssynpunkt attraktiva regionerna. Kommunikationernas utveckling leder till fler och mer utrymmeskrävande anläggningar, såsom vägar och flygfält. Det växande behovet av material till byggnader och anläggningar kräver en omfattande täktverksamhet. För att tillgodose det ökande kraftbehovet genomförs utbyggnader av vattenfall och sjöregleringar i stor omfattning.

Samtidigt ökar anspråken på naturen som källa till rekreation för den stora allmänheten. Flera faktorer talar för att dessa anspråk kommer att växa i hastig takt. Prognoser visar sålunda att inom ett tiotal år närmare 80 procent av landets befolkning kommer att bo i tätorter. Genom den allmänna standardstegringen blir också befolkningen allt rörligare. Inom de närmaste tio åren beräknas det finnas lika många personbilar som hushåll. En arbetsvecka av 40 timmar synes även ligga inom räckhåll. Med hänsyn härtill och till den ökning av semestertiden, som kan förutses, torde tämligen snart de flesta människor vara lediga en dag av tre. Det är uppenbart att den växande fritiden i stor utsträckning kommer att utnyttjas för rekreation i naturen. Detta blir alltmer behövt och önskvärt till följd av de krav som den moderna tekniken och rationaliseringen på arbetslivets område ställer på människans psykiska och fysiska prestationsförmåga.

Härutöver kvarstår med oförminskad styrka behovet av att bevara ur kulturella synpunkter värdefulla områden och landskapsmiljöer samt att tillgodose intresset av vetenskaplig forskning rörande växt- och djurlivet.

Den angivna utvecklingen har redan lett till att inom vissa delar av landet stark konkurrens råder mellan de samhällsintressen, som medför att naturen exploateras för kommunikationsleder, bebyggelse, täktverksamhet och dy-

likt, och dem som syftar till att bevara naturområden för rekreation eller för vetenskapliga och kulturella ändamål. Även den ökande omfattningen av friluftslivet och bilismen har medfört problem genom tendenser till förslitning av ömtåliga områden, till vanprydande nedskräpning, särskilt utmed kommunikationslederna, och till intrång i landsbygdsnäringarna. De antydda konkurrensförhållandena och problemen kommer säkerligen att i framtiden bli än mer framträdande.

Mot denna bakgrund framstår det som synnerligen angeläget att dels söka åstadkomma en rimlig avvägning mellan de olika krav som dagens samhälle ställer på naturen, dels se till att dess tillgångar också bevaras åt kommande generationer. En aktiv naturvårdspolitik från samhällets sida är därför utomordentligt angelägen. Endast härigenom torde det nämligen vara möjligt att åstadkomma den på lång sikt bästa hushållningen med naturvärdena. Behovet av en sådan naturvårdspolitik har också klarlagts av 1960 års naturvårdsutredning i det betänkande, för vilket redogjorts i det föregående. Av betänkandet och av vad som anförts i remissyttrandena framgår att det med de resurser, som nu står naturvården till buds, ej är möjligt att lösa ens dagens problem på området. Framträdande brister har sålunda påvisats såväl i fråga om lagstiftningen som beträffande organisation och medelsresurser. Mot bakgrunden härav anser jag liksom utredningen och det övervägande flertalet remissinstanser att det krävs en högst väsentlig intensifiering av det allmännas insatser i fråga om naturvården.

Jag övergår härefter till att närmare behandla de allmänna riktlinjerna för den framtida naturvårdspolitik. Utredningen har som benämning på samhällets olika åtgärder i sammanhanget använt beteckningen naturvård i stället för naturskydd, som är den hittills vanligaste termen. Jag ansluter mig helt till denna utredningens terminologi. Enligt min mening är nämligen ordet skydd knappast en lämplig benämning på de aktiva åtgärder i fråga om naturens användning, som bör ingå i samhällets insatser på området. Härutöver vill jag understryka vad som i betänkandet uttalats rörande betydelsen för naturvården av en ingående kännedom om de biologiska sammanhanger i naturen.

Vad gäller syftet med naturvårdspolitik betonar utredningen främst vikten av att jämsides med bevarandet av vetenskapligt och kulturellt värdefulla naturområden tillgodose det ur social synpunkt angelägna behovet av mark för rekreation och friluftsliv. Liksom utredningen anser jag att de åtgärder som erfordras för att naturen alltjämt skall kunna användas som en källa till rekreation för den stora allmänheten måste vara ett utomordentligt viktigt inslag i naturvårdspolitik. Denna sociala sida av naturvården bör därför, såsom redan i viss mån är fallet i gällande naturskyddslag, helt jämföras med den kulturellt och vetenskapligt betonade sidan. För egen del finner jag behovet härav så klart belyst i betänkandet att det saknas anledning att, såsom vissa remissinstanser ansett, i detta hänseende avvakta resultatet av den nyligen tillsatta fritidsutredningens arbete. I likhet med ut-

redningen är jag också av den uppfattningen att det vid en lämplig avvägning ej behöver uppkomma några motsättningar av betydelse mellan dessa båda sidor av naturvården.

Utöver de angivna uppgifterna för naturvården bör denna syfta till att naturvårdsintresset beaktas i all verksamhet som rör naturens utnyttjande och exploatering för skilda ändamål. Tillsammans utgör dessa funktioner de uppgifter, som bör ingå i förvaltningen på naturvårdens område. I fråga om den närmare innebörden av uppgifterna kan jag ansluta mig till vad utredningen anfört i ämnet. Enligt min mening bör särskilt betonas vad som uttalats i betänkandet rörande den avvägning mellan å ena sidan naturvårdsintresset och å andra sidan motstående samhällsintressen, som ofta måste ske.

Utredningen har därefter närmare utvecklat vilka åtgärder som i dagens läge bör vidtas inom naturvården. Härvid betonar utredningen till en början behovet av att säkerställa vissa landskapsmiljöer. I princip bör eftersträvas att samtidigt tillgodose den kulturella och den sociala sidan av naturvården. Enligt utredningens uppfattning bör ur vetenskaplig och kulturell synpunkt säkerställas områden i sådan omfattning att de tillsammans skall kunna anses representativa för svensk natur och det svenska odlingslandskapet. För att detta skall kunna ske fordras en betydande komplettering av det nuvarande beståndet av sådana objekt. Det stora behovet av områden för rekreation och friluftsliv anser utredningen böra tillgodoses i sådan utsträckning att allmänheten ges valmöjligheter. Med hänsyn härtill understryker utredningen att sammanhanget mellan befolkningskoncentration och behovet av friluftsområden gör att uppmärksamhet i första hand bör ägnas åt sådana områden i södra och mellersta Sveriges tätbefolkade regioner. Utredningen framhåller också angelägenheten av att en avvägning sker mellan markutnyttjandet för naturområden och för fritidsbebyggelsen, vars syfte ju också är att bereda tillfälle till rekreation i naturmiljö.

Vid sidan av säkerställandet av naturområden utgör enligt utredningen landskapsvården ett viktigt arbetsfält. De angelägnaste uppgifterna på detta område anser utredningen vara viss kontroll av bebyggelsen, kontroll av vissa arbetsföretag i naturen — särskilt täktverksamheten och bilskrotningsföretagen — samt åtgärder i fråga om utomhusreklamen.

Utredningen framhåller att det skisserade programmet för naturvården bör grundas på en kartläggning av de nuvarande förhållandena. Härefter bör en planering ske med syfte att bland annat få till stånd en riksomfattande översiktlig plan till ledning för naturvårdsverksamheten.

Slutligen pekar utredningen i detta sammanhang på angelägenheten av att alla medborgare genom upplysningsverksamhet kommer till insikt om den enskilda människans ansvar vid vistelse i naturen.

Det här i korthet återgivna principprogrammet för naturvårdsarbetets inriktning har i huvudsak biträtts av de flesta remissinstanserna. För egen del anser jag programmet vara väl ägnat att ligga till grund för den intensifie-

ring av det allmännas insatser i fråga om naturvärden, som jag redan uttalat mig för. Särskilt vill jag framhålla vikten av att avsätta tillräckliga områden för rekreation och friluftsliv. Rörande behovet härav anser jag mig utöver vad utredningen anfört endast böra hänvisa till den beskrivning av förhållandena i detta hänseende inom några av landets befolkningscentra, som lämnats av länsmyndigheterna och som återgetts i redogörelsen för remissyttrandena. Av vad exempelvis länsstyrelsen i Stockholms län uttalat framgår enligt min mening klart det överhängande behovet av åtgärder för att skydda ännu återstående områden i länet med orörd natur. Högst angeläget anser jag härutöver vara att den särskilda strandregleringen effektivt upprätthålls i enlighet med strandlagens syfte så att allmänhetens tillträde till landets kuster och sjöstränder inte hindras av okontrollerad bebyggelse. Vidare är det enligt min mening önskvärt att åtgärder vidtas för att hindra att landskapet förfulas genom olämpligt placerad eller utformad bebyggelse. Samtidigt bör tillses att täktverksamheten såvitt möjligt lokaliseras och bedrivs så att den inte spolieerar oersättliga naturvärden. Slutligen fäster jag stor vikt vid att den tilltagande nedskräpningen med avfallsprodukter av olika slag kan bringas att upphöra. Det gäller härvid bland annat att skapa en större ansvarskänsla hos dem som vistas i naturen. Enligt min mening är detta en betydelsefull uppgift för den upplysningsverksamhet, som utredningen förordar i sitt principprogram.

För att genomföra det nyss nämnda principprogrammet för naturvårdsarbetet föreslår utredningen dels reformer i fråga om lagstiftningen på området, dels en betydande utbyggnad av naturvårdsorganisationen, dels ock en kraftigt ökad ekonomisk insats från statens sida.

Utredningens förslag på lagstiftningsområdet, för vilket en översiktlig redogörelse lämnats i det föregående, innebär i huvudsak följande ändringar i jämförelse med vad som nu gäller. I stället för naturskyddslagens »naturminne» — i den del detta har karaktär av områdesskydd — och »naturpark», införs för att säkerställa vissa områden ett nytt institut, som benämnes naturreservat. Detta institut, som avses för ur kulturell eller social synpunkt viktiga naturområden, skall liksom det nuvarande institutet naturminne men till skillnad från institutet naturpark kunna användas även utan markägarens samtycke. Vidare föreslår utredningen, att bestämmelserna i strandlagen samt 86 och 122 §§ byggnadslagen infogas i naturvårdslagstiftningen. I fråga om skyddet för landskapsbilden förordar utredningen att tillståndsplikt införs för alla täktföretag av någon betydelse. Även för arbetsföretag i övrigt framläggs förslag om effektivare kontrollmöjligheter, bland annat syftande till att komma till rätta med bilskrotupplag. Också reklamen i landskapet förutsätts bli restriktivare behandlad än vad som nu är fallet. Skärpta bestämmelser föreslås mot nedskräpning i naturen. Vissa ändringar förordas härjämte i fråga om ersättningsreglerna.

Till utredningens förslag i fråga om ändrad lagstiftning avser jag att återkomma till Kungl. Maj:t i sådan tid att proposition i ämnet såvitt möjligt

skall kunna framläggas vid innevarande års riksdags höstsession. Det är min förhoppning att en förbättrad naturvårdslagstiftning skall kunna träda i kraft den 1 juli 1964. Enligt min uppfattning har nämligen goda skäl framförts såväl av utredningen som av många remissinstanser för att samhället i olika avseenden måste ha ett effektivare stöd i lagstiftningen för att säkerställa naturvårdsintresset. Samtidigt vill jag emellertid uttala, att jag i likhet med utredningen anser att vid naturvårdsarbetet i första hand bör eftersträvas frivilliga överenskommelser med berörda markägare m. fl.

I fråga om naturvårdsorganisationen har utredningen förordat att ansvaret för de samhällseliga åtgärderna på området fördelas på en central instans, på länsorgan och på kommunerna. Utredningens förslag till en sådan principiell uppbyggnad av organisationen har genomgående tillstyrkts i remissyttrandena. Även jag ansluter mig härtill. Till följd härav och då jag anser att en förstärkning av naturvårdsorganisationen bör komma till stånd utan dröjsmål, avser jag att i det följande framlägga närmare förslag i ämnet.

Enligt utredningens förslag skall staten svara för de huvudsakliga kostnaderna för det intensifierade naturvårdsarbetet. I betänkandet föreslås sålunda att — utöver utgifterna för naturvårdsorganisationen — staten liksom nu skall bestrida kostnaderna för avsättande av nationalparker och naturreservat, som är av utpräglad kulturell och vetenskaplig betydelse. Däremot anser utredningen att det i fråga om naturreservat av övervägande social betydelse bör eftersträvas en gemensam finansiering av staten och berörda kommuner. Utredningen föreslår även regler för kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. I fråga om kostnaderna i anledning av strandregleringen och byggnadsförbud till skydd för landskapsbilden samt på grund av täktregleringen har utredningen inte ansett sig kunna förutsätta ekonomisk medverkan från kommunerna utan utgått från att staten ensam skall svara för erforderliga medel.

Utredningen har för sin del uppskattat totalkostnaderna för att under en tioårsperiod säkerställa landets viktigaste, nu oskyddade naturområden till storleksordningen 80 à 100 miljoner kr., varav ungefär 50 à 60 miljoner kr. skulle falla på staten. Enbart för detta ändamål räknar utredningen med att för de tre första verksamhetsåren fordras en medelsanvisning av respektive 2, 3 och 4 miljoner kr. Härtill kommer de av utredningen till 2 miljoner kr. per år uppskattade kostnaderna i anledning av täktregleringen samt det till 0,8 miljon kr. årligen angivna medelsbehovet för ersättningar till följd av strandlagen och byggnadsförbud till skydd för landskapsbilden. Slutligen fordras enligt utredningen under första verksamhetsåret ett belopp av 0,5 miljon kr. för att täcka kostnaderna för vård och förvaltning av naturområden.

Mot bakgrunden av de relativt höga kostnaderna för naturvårdsarbetet har utredningen undersökt möjligheterna att finansiera viss del därav genom avgifter. Utredningen anser att av disponibla regleringsavgifter enligt vatten-

lagen årligen 10 procent skulle kunna ställas till förfogande för att täcka kostnader för landskapsvård och lokala naturvårdsåtgärder i de bygder för vilka regleringsavgifterna är avsedda. Vidare har utredningen funnit att åtskilliga skäl talar för att en täktavgift uttas för att bestrida kostnader som direkt hänger samman med täktregleringen. Enligt utredningens beräkningar skulle en sådan avgift om 5 öre per kubikmeter uttaget material tillföra statsverket minst 1,5 miljon kr. årligen. Slutligen diskuteras en exploateringsavgift på fritidsbebyggelse, som enligt utredningen kan motiveras med att denna bebyggelse tar i anspråk områden som eljest skulle kunna disponeras för friluftslivet. En avgift av 200 kr. per bebyggelseenhet anser utredningen skulle ge ett tillskott på 1 miljon kr. årligen till naturvårdskostnaderna.

Utredningens uttalanden rörande fördelningen av kostnaderna för naturvårdsåtgärder mellan stat och kommun kan jag i allt väsentligt biträda. Jag vill understryka att jag anser det vara väl motiverat att kommun antingen i egen regi eller genom att delta i stiftelser och dylikt engagerar sig ekonomiskt för att skaffa sina invånare tillgång till områden för rekreation och friluftsliv. Det kan dock ej förväntas att kommunerna skall vara beredda att svara för kostnaderna för sådana områden av utpräglad rikskaraktär. Beträffande vissa av dem synes det vara lämpligt att stat och kommun, såsom utredningen förutsatt, delar på kostnaderna. Några fasta normer för sådan fördelning bör dock enligt min mening ej fastställas. Överenskommelse bör i stället från fall till fall träffas med berörda kommuner.

Vanligen torde områden kunna säkerställas utan att det allmänna förvärvar dem med äganderätt. Av den i det föregående återgivna framställningen av länsstyrelsen i Östergötlands län angående markförvärv i länets skärgård framgår dock att det i vissa fall kan vara ändamålsenligt att stat eller kommun inköper ur naturvårdssynpunkt värdefull mark. Detsamma gäller enligt vad som upplysts i remissyttrande över framställningen i andra delar av landet. För egen del anser jag att starka skäl talar för dylika markförvärv från det allmännas sida. Efter att ha övervägt olika lösningar i detta avseende har jag funnit det mest ändamålsenligt att för statens förvärv inrättas en delfond under domänfonden och att medel ställs till förfogande genom investeringsanslag å kapitalbudgeten. Till de närmare riktlinjer, som bör gälla för inköpsverksamheten, återkommer jag i det följande.

En intensifiering av naturvården enligt de riktlinjer, som jag nu uttalat mig för, medför oundvikligen betydande utgifter för det allmänna. Enligt min mening är det här också fråga om ett ändamål av sådan angelägenhet, att staten bör vara beredd att förlöpande anvisa betydande belopp. Det bör dock framhållas, att en naturvårdspolitik enligt de i det föregående angivna riktlinjerna ej automatiskt kommer att föranleda utgifter för ersättningar till markägare, utan medelsåtgången bestäms av de särskilda beslut, som fattas om avsättande av naturområden, om vägrad dispens från strandregleringen, om vägrat täkttillstånd m. m. I varje särskilt fall kan man således väga fördelarna av en åtgärd mot de kostnader den kan föranleda. Storle-

ken av medelsanvisningarna till naturvårdsutgifterna torde i gängse ordning få prövas i det årliga budgetarbetet. Till frågan om medelsbehovet för nästkommande budgetår återkommer jag i det följande.

Utredningens tankegång att en del av naturvårdskostnaderna skulle kunna finansieras genom avgifter har gett upphov till delade uppfattningar bland remissinstanserna. Vad först angår användningen av regleringsavgifter enligt vattenlagen ansluter jag mig till den av bland annat vattenöverdomstolen hävdade meningen att nu gällande principer för fördelningen av sådana medel ej bör ändras. Möjlighet föreligger enligt dessa principer att efter bedömning från fall till fall ställa dylika avgiftsmedel till förfogande för naturvårdsändamål inom vederbörande bygd. Någon exploateringsavgift på fritidsbebyggelse anser jag mig inte böra förorda i detta sammanhang. Det torde i stället böra ankomma på 1962 års fritidsutredning att pröva härmed sammanhängande frågor mot bakgrunden av utredningens allmänna översyn av spörsmål i samband med fritidsbebyggelsen. Vad slutligen angår frågan om uttagande av en täktavgift har det enligt min mening ännu inte blivit tillfredsställande klarlagt, att ett sådant avgiftssystem kan utformas enkelt och med en kontrollapparat som står i rimlig proportion till inkomsterna av avgiften. Jag är därför för närvarande inte beredd att ta ställning till frågan om avgift å täktverksamheten.

Naturvårdsorganisationen. I det föregående har jag uttalat min anslutning till utredningens förslag att ansvaret för de samhällseliga åtgärderna på naturvårdens område skall fördelas på en central instans, på länsorgan och på kommunerna. Liksom flertalet remissinstanser anser jag sålunda att ett centralt naturvårdsorgan bör inrättas. Uppgiften som regionalt naturvårdsorgan bör även i fortsättningen åvila länsstyrelsen.

Innan jag övergår till att närmare behandla de uppgifter inom naturvården, som bör åvila *det centrala organet*, vill jag beröra de spörsmål om samordning av naturvården med vissa andra verksamheter som diskuterats i betänkandet och remissyttrandena. Utan tvekan föreligger ett nära samband mellan å ena sidan naturvården och å andra sidan jakt- och viltvården samt vattenvården. Även om goda skäl sålunda talar för att angivna verksamheter organisatoriskt samordnas, delar jag utredningens uppfattning att delta ej nu bör ske. Frågan bör emellertid tas upp på nytt när resultatet av pågående utredningar beträffande bland annat domänverkets företagsform och vattenvården föreligger. Även statens fritidsnämnds verksamhet är av sådan karaktär att den enligt min mening ej för närvarande bör sammanföras med naturvården. Ett nära samarbete med fritidsnämnden i vissa frågor är dock önskvärt. Ej heller anser jag att naturvårdsverksamheten bör infogas i den nu befintliga organisationen för den statliga samhällspleneringen i allmänhet. Jag vill dock understryka att detta givetvis inte innebär att naturvården bör bedrivas fristående från exempelvis planeringen enligt byggnadslagstiftningen. Det framstår enligt min mening som självklart att en intim kontakt bör upprätthållas mellan dessa båda verksamheter.

I betänkandet och vid remissbehandlingen har ingående diskuterats frågan om den centrala naturvårdsinstansen bör ges ställning som ett självständigt organ eller om den lämpligen bör anslutas till någon befintlig central myndighet. Mot bakgrunden av vad jag i det föregående anfört har jag i likhet med utredningen funnit övervägande skäl tala för att den bästa lösningen för närvarande är att inrätta en självständig myndighet. Med hänsyn härtill och då den av utredningen föreslagna benämningen enligt min mening är lämplig förordar jag, att från och med den 1 juli 1963 inrättas en statens naturvårdsnämnd, som bör lyda under jordbruksdepartementet.

Naturvårdsnämndens huvuduppgift blir att under Kungl. Maj:t ha överinseendet över naturvården i landet och verka för att den ordnas och utvecklas ändamålsenligt. Detta innebär bland annat, att det bör åvila nämnden att leda inventerings- och planeringsarbetet för att utvälja naturvårdsobjekt samt att utfärda vägledande råd och anvisningar om avsättande och förvaltning av naturområden. Vidare bör ingå i nämndens uppgifter att genom översiktlig planering samt råd och anvisningar verka för att täktverksamheten ges en lämplig lokalisering och utformning. Även i övrigt bör nämnden verka för att skyddet för landskapsbilden liksom det särskilda strandskyddet får en ändamålsenlig tillämpning. En viktig uppgift för nämnden blir också att biträda länsstyrelserna i mera invecklade juridiska och ekonomiska frågor, som kan uppkomma vid handläggningen av naturvårdsärenden. Riksregister över naturvårdsobjekt bör föras genom nämndens försorg.

Det bör även åligga naturvårdsnämnden att bevaka naturvårdens intressen beträffande sådan exploateringsverksamhet i naturen, som leds av andra centrala myndigheter. I fråga om naturvårdsintressets bevakning vid vattenkraftsexploateringen har ett förtjänstfullt arbete utträttats av naturvårdsdelegationen, i vilken Kungl. Maj:t utsett ordförande och sekreterare. Deras uppgifter bör, såsom delegationen själv förordat, övertas av naturvårdsnämnden. Delegationen bör kunna upphöra med sin verksamhet senast den 1 januari 1964. Utredningen och remissinstanserna har ingående behandlat frågan om vilken ställning naturvårdsnämnden bör ha i vattenmål. Då det ej förefaller uteslutet att frågans lösning kan föranleda ändringar i vattenlagen, bör detta spörsmål slutligt avgöras i annat sammanhang.

Bland naturvårdsnämndens uppgifter bör vidare nämnas funktionen som centralt remissorgan i naturvårdsfrågor. Nämnden bör också avge anslags-
äskanden till Kungl. Maj:t rörande medelsbehovet för naturvården.

Jag anser mig böra framhålla, att i det föregående angivna arbetsuppgifter är överhängande och i väsentliga delar kan och bör utföras innan frågan om ändrad lagstiftning behandlats.

I likhet med utredningen anser jag att det nya ämbetsverket bör organiseras såsom en nämnd. För att tillräckligt utrymme skall finnas för en lämplig sammansättning av nämnden har jag stannat för att antalet ledamöter bör kunna uppgå till sju. De bör utan särskilt nomineringsförfarande utses av Kungl. Maj:t för en tid av högst sex år. Bland ledamöterna bör Kungl.

Maj:t utse ordförande och vice ordförande. Nämndens chefstjänsteman bör vara självskriven ledamot av nämnden. Vid behandling av ärende som har samband med forn- och kulturminnesvården bör riksantikvarien eller den han sätter i sitt ställe äga att närvara. Sådan rätt bör med hänsyn till de uppgifter beträffande förvaltningen av naturvårdsobjekt, som skall åvila domänenverket och skogsvårdsstyrelserna, också tillkomma cheferna för domänstyrelsen och skogsstyrelsen.

För nämndens chefstjänsteman bör inrättas en överdirektörstjänst i Bp 5. Under hans ledning bör arbetsuppgifterna fördelas på en administrativ-juridisk byrå och en planeringsbyrå. Den förstnämnda byrån bör främst svara för den juridiska och administrativa delen av nämndens verksamhet. Byrån bör förestås av en byråchef i Be 1. Härjämte bör från och med den 1 juli 1963 inrättas en byrådirektörstjänst i Ae 27, en tjänst som kamrerare i Ae 19, en kansliskrivartjänst i Ae 11, en tjänst som expeditionsvakt i Ae 7 samt en kanslibiträdestjänst i Ae 7.

Planeringsbyrån, som också bör förestås av en byråchef i Be 1, bör organiseras på två sektioner. På den ena sektionen bör handhas nämndens verksamhet i fråga om naturvårdsområden av olika slag och på den andra uppgifterna beträffande landskapsvården. Chef för en var av sektionerna bör vara en byrådirektör i Ae 27. Utöver angivna tjänster bör från och med den 1 juli 1963 inrättas en tjänst som förste byråsekreterare i Ae 23, en tjänst som förste byråingenjör i samma lönegrad, en byråingenjörstjänst i Ae 19, en byråassistenttjänst i samma lönegrad, en kontoristtjänst i Ae 9 samt en tjänst i den för viss kartritningspersonal avsedda reglerade befordringsgången.

Härjämte bör nämnden kunna anlita sakkunniga och tillfällig arbetskraft. För nästa budgetår beräknar jag att härför 20 000 respektive 40 000 kr. bör ställas till nämndens förfogande.

Överdirektörstjänsten och extra ordinarie tjänster i högre lönegrad än Ae 19 bör upptas på personalförteckning. I detta sammanhang bör anmälas att i det föregående framlagda förslag till lönegradsplacering av tjänster varit föremål för överläggningar mellan företrädare för jordbruks- och civildepartementen samt vederbörande personalorganisationer, som därvid godtagit förslagen.

På grund av naturvårdsnämndens behov av nära samarbete med ett stort antal andra centrala organ kan den enligt min mening ej lämpligen förläggas annorstädes än i Stockholm eller dess omedelbara närhet. Jag avser att senare denna dag föreslå Kungl. Maj:t att uppdra åt byggnadsstyrelsen att vidta förberedelser för att — vid riksdagens bifall till förslagen i det föregående — lämpliga lokaler skall kunna ställas till förfogande den 1 juli 1963.

Såsom jag uttalat i det föregående bör ansvaret för det regionala naturvårdsarbetet i dess helhet åvila *länsstyrelsen* i länet. På länsstyrelsen skall sålunda ankomma de beslutsfunktioner inom naturvården, som ej förbehålls Kungl. Maj:t, samt huvuddelen av den regionala inventerings- och plane-

ringsverksamhet, som erfordras för att i praktiken omsätta de i det föregående angivna riktlinjerna för naturvårdspolitiken. Länsstyrelsen bör härvid erhålla medverkan av de lokalorgan, som har speciell kompetens beträffande vissa grenar av naturvårdsarbetet eller som vid fullgörandet av sina uppgifter kommer i kontakt med naturvårdsfrågorna. De viktigaste av dessa organ är enligt min mening länsarkitekten, landsantikvarien, överlantmätaren, skogsvårdsstyrelsen, domänverkets lokalförvaltning och lantbruksnämnden. I anledning av vad som anförts i den förut berörda framställningen från länsstyrelsen i Östergötlands län och de däröver avgivna remissyttrandena rörande lantbruksnämnds befattning med naturvårdsfrågor anser jag mig böra uttala, att jag finner det angeläget att lantbruksnämnderna — så långt gällande lagbestämmelser och andra föreskrifter medger — i sin verksamhet med jordbrukets rationalisering tillvaratar naturvårdsintressena.

Även i fortsättningen bör länsstyrelserna till sitt förfogande i naturvårdsarbetet ha särskilda råd. Dessa naturvårdsråds uppgifter bör, såsom utredningen uttalat, huvudsakligen vara att överlägga om den allmänna målsättningen för naturvården i länet samt att avge yttranden i ärenden av principiell betydelse. Jag delar även utredningens uppfattning att råden bör sammansättas av företrädare för närmast berörda länsorgan och av naturvård särskilt intresserade lekmän eller specialister. Lekmannaledamöterna bör representera både tätortsbefolkningen och landsbygdsnäringsarna. Antalet ledamöter i råden bör vara omkring tio, varav i regel hälften bör utgöras av lekmän. I likhet med utredningen anser jag att några bindande bestämmelser rörande naturvårdsrådets verksamhet och sammansättning ej bör utfärdas. Det bör sålunda ankomma på envar länsstyrelse att under beaktande av förhållandena i länet besluta i ämnet. Till lekmannaledamöter i råden bör enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande utgå arvode och i förekommande fall traktamente och resekostnadsersättning.

Jag är medveten om att det intensifierade naturvårdsarbetet kommer att leda till ökad arbetsbelastning för länsstyrelserna. Med hänsyn härtill anser jag i likhet med utredningen att medel bör anvisas för att länsstyrelserna skall kunna anlita särskild arbetskraft för naturvårdsuppgifter av större omfattning.

I likhet med utredningen fäster jag stor vikt vid *kommunernas medverkan* i naturvårdsarbetet. I det föregående har jag framhållit att det är väl motiverat att kommunerna engagerar sig ekonomiskt för att skaffa sina invånare tillgång till naturområden för rekreation och friluftsliv. Enligt min mening är det även angeläget att kommunerna inom andra delar av naturvården, exempelvis i fråga om strandskyddet och landskapsvården, tar initiativ till åtgärder och på annat sätt medverkar. Av vad jag nu sagt följer att jag anser att, innan länsstyrelse fattar beslut i naturvårdsärende som berör kommuns intresse, denna i allmänhet bör beredas tillfälle att yttra sig.

Kommunerna bör, såsom utredningen ansett, ha frihet att vid behandling av naturvårdsfrågor i organisatoriskt hänseende anpassa sig till vad som

är mest praktiskt för deras vidkommande. Om ej annat beslutas eller gäller på grund av särskild författning bör det ankomma på kommunens styrelse att handlägga naturvårdsfrågorna.

I detta sammanhang anser jag mig även böra beröra den del av naturvårdsorganisationen, som avser *förvaltningen och vården av naturvårdsobjekt*. Det är nämligen enligt min mening av stor vikt, att avsatta områden och skyddade föremål av olika slag får den vård och den tillsyn, som krävs för att syftet med deras avsättande skall kunna upprätthållas. För att nå enhetlighet i förvaltningen och för att såvitt möjligt hålla kostnaderna härför nere anser jag att förvaltningsansvaret ej bör splittras mer än vad som är nödvändigt. Bland annat med hänsyn härtill delar jag utredningens uppfattning, att ansvaret för förvaltningen av naturvårdsobjekt i kronans ägo i princip bör åvila domänverket. I fråga om objekt, som inte låter sig väl inordnas under domänverkets egen förvaltning, bör dock domänstyrelsen kunna uppdra åt annan att ombesörja förvaltningen. Enligt min mening är det av budgettekniska skäl ej lämpligt att med domänverkets driftsmedel bestrida förvaltningskostnaderna, vilka ej såsom fallet är med utgifterna för att anordna fritidsområden på kronoparkerna kan anses ingå i normal skogsförvaltning. Jag förordar därför, att från den 1 juli 1964 domänverkets fond genom medelsanvisning på driftbudgeten erhåller ersättning med överslagsvis beräknat belopp för förvaltningskostnader för naturvårdsobjekt. Sådana objekt i kommunal ägo bör givetvis förvaltas av vederbörande kommun på egen bekostnad. Ansvaret för tillsyn av objekt i annan markägares hand bör, där ej annat befinns lämpligt, åvila vederbörande skogsvårdsstyrelse. Även skogsvårdsstyrelsens kostnader för tillsynen bör täckas genom medelsanvisning på driftbudgeten.

Jag delar utredningens uppfattning att *de ideella naturvårdsorganisationerna* även efter utbyggnaden av den statliga organisationen på området har en viktig uppgift att fylla. Såsom jag berört i det föregående bör nämligen såsom ett betydelsefullt led i det intensifierade naturvårdsarbetet ingå en omfattande upplysningsverksamhet. De ideella organisationerna har särskilda förutsättningar för att omhänderha denna upplysningsverksamhet. Med hänsyn till naturvårdsupplysningens betydelse ur samhällssynpunkt bör statsbidrag utgå till organisationernas kostnader för verksamheten.

Slutligen vill jag i detta sammanhang något beröra *naturvårdsforskningen* och dess ställning i naturvårdsorganisationen. I detta hänseende anser jag mig böra understryka vikten av att naturvårdsarbetet anknyts till den vetenskapliga forskningens resultat. Av vad utredningen och remissinstanserna anfört framgår att det finns ett uppenbart behov av forskning beträffande skilda problem inom naturvården. Jag ansluter mig till utredningens uppfattning att det är riktigast att dessa forskningsuppgifter hålls skilda från de praktiskt-administrativa förvaltningsuppgifterna på naturvårdsområdet. Den i betänkandet upptagna frågan om inrättande av ett målinriktat naturforskningsorgan bör emellertid, såsom utredningen uttalat, ytterligare över-

vägas. I avvaktan härfpå bör i naturvårdsfrågor alltjämt tas i anspråk bland annat den naturvetenskapliga sakkunskap som är representerad i Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté. Med hänsyn härtill förordar jag, att akademien tills vidare får åtnjuta fortsatt statligt stöd till kommitténs verksamhet.

Anslagsfrågor. För att täcka medelsbehovet för *statens naturvårdsnämnds verksamhet* bör på riksstatens nionde huvudtitel uppföras två nya förslagsanslag. Under anslagsrubriken Statens naturvårdsnämnd: Avlöningar föreslår jag, att för budgetåret 1963/64 anvisas 564 000 kr. Av detta belopp erfordras enligt mina beräkningar 16 000 kr. för arvoden till naturvårdsnämndens ledamöter, 488 000 kr. för avlöningskostnader till i det föregående angivna tjänster, 40 000 kr. för tillfällig arbetskraft och 20 000 kr. för att anlita sakkunniga. Vid beräkningen av avlöningskostnaderna för tjänsterna har jag utgått från att vissa av dem kommer att besättas först den 1 januari 1964. Anslagsbeloppet bör fördelas på olika poster i en avlöningsstat på sätt framgår av efterföljande hemställan.

Medel till omkostnader bör anvisas under anslagsrubriken Statens naturvårdsnämnd: Omkostnader. Under anslaget bör Kungl. Maj:t fastställa omkostnadsstat upptagande anslagsposter till sjukvård m. m., till reseersättningar, till expenser och till publikationstryck. För budgetåret 1963/64 förordar jag, att posten till sjukvård m. m. uppförs med 1 000 kr. Till reseersättningar bör beräknas 35 000 kr. Under posten till expenser bör en delpost till bränsle, lyse och vatten upptas med 3 000 kr. samt en delpost till övriga expenser med 78 000 kr. Härav utgör 57 000 kr. ett engångsbelopp för att täcka kostnaderna för inventarier och annan utrustning åt nämnden. Till publikationstryck bör slutligen beräknas 8 000 kr. Anslaget bör sålunda för nästa budgetår uppföras med 125 000 kr.

Såsom ett speciellt arrangemang för budgetåret 1963/64 bör medel till särskild arbetskraft för *länsstyrelsernas naturvårdsarbete* samt till arvoden ävensom till traktamente och resekostnadsersättning åt naturvårdsrådets lekmanaledamöter anvisas under ett på riksstatens nionde huvudtitel uppfört nytt reservationsanslag med rubriken Naturvård: Kostnader för länsstyrelsernas naturvårdsarbete. Vid mina överväganden rörande medelsbehovet under nästkommande budgetår för nyssnämnda ändamål har jag stannat för att en medelsanvisning av 480 000 kr. är tillfyllest. Beslut om fördelningen av medlen mellan länsstyrelserna bör fattas av Kungl. Maj:t.

Jag har i det föregående uttalat mig för att statsbidrag bör utgå till *naturvårdsupplysning* genom de ideella naturvårdsorganisationernas försorg. Medel för ändamålet bör anvisas under ett nytt reservationsanslag med anslagsrubriken Naturvård: Bidrag till naturvårdsupplysning, m. m. Från anslaget bör vidare utgå det statliga stöd till Vetenskapsakademien för dess naturskyddskommittés verksamhet, som enligt vad jag förut anfört bör få åtnjutas under nästa budgetår. Slutligen anser jag, att från anslaget bör kun-

na utgå bidrag med begränsade belopp till de kostnader, som under andra halvåret 1963 kan uppkomma i anslutning till utredningsarbeten i naturvårdsdelegationens verksamhet. För budgetåret 1963/64 bör enligt min mening förevarande anslag uppföras med 200 000 kr. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om anslagsbeloppets fördelning på de olika ändamålen och om de närmare villkor som bör gälla för bidragsmedlens användning.

Under budgetåret 1963/64 erfordras medel för att bestrida sådana *ersättningar till markägare*, som kan föranledas av beslut enligt gällande naturskyddslag. Under tiden fram till den 1 juli 1964 räknar jag med att naturvårdsarbetet till betydande del kommer att inriktas på det inventerings- och planeringsarbete, som erfordras som underlag för den intensifierade naturvården. Med hänsyn härtill och då medel för inlösen och förvärv av naturvårdsobjekt bör utgå från det anslag på kapitalbudgeten, som jag återkommer till i det följande, anser jag att medelsanvisningen till nu ifrågavarande ersättningar under nästa budgetår kan begränsas till 200 000 kr. För ändamålet bör å riksstaten uppföras ett nytt reservationsanslag med rubriken Naturvård: Ersättningar till markägare m. m. Såsom reservation under anslaget bör upptas den mindre reservationsmedelsbehållning som vid utgången av innevarande budgetår beräknas kvarstå å det senast för budgetåret 1959/60 uppförda anslaget Bidrag till särskilda naturvårdsåtgärder. Vidare bör det nya anslaget såsom reservation tillföras det belopp av 30 000 kr., som anvisats under reservationsanslaget Naturskydd: Kostnader i samband med fridlysning av Smålands Taberg. Ehuru någon gruvdrift för närvarande inte förekommer i Smålands Taberg, anser jag att medel fortfarande bör finnas till hands för utgifter i samband med åtgärder som eventuellt kan erfordras till skydd för bergets naturvården. Det är min avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att uppdra åt naturvårdsnämnden att följa utvecklingen av detta spörsmål och att inkomma med de förslag som kan befinnas påkallade.

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att i varje särskilt fall meddela beslut om dispositionen av medlen å det nya anslaget.

Utredningen har föreslagit att medel anvisas för att täcka kostnader för *vård och förvaltning* av naturvårdsobjekt. Såsom jag uttalat i det föregående bör domänverket och skogsvårdsstyrelserna erhålla ersättning för kostnaderna för deras förvaltningsuppgifter i fråga om naturvårdsobjekt. Vidare bör medel ställas till förfogande för erforderliga åtgärder för objektens vård. För domänverkets vård och förvaltning av nationalparker har för 1963 medel avsatts i det av Kungl. Maj:t den 28 december 1962 fastställda generalförslaget angående domänverkets driftskostnader. Med hänsyn härtill och då det, såsom utredningen uttalat, beträffande övriga naturvårdsobjekt torde krävas en genomgång av behovet av vård- och förvaltningsåtgärder anser jag att medel för ändamålet bör anvisas först för budgetåret 1964/65.

Vid behandlingen av de allmänna riktlinjerna för naturvården har jag förordat, att kronan med äganderätt förvärvar vissa värdefulla naturområden och att för ändamålet en särskild *delfond av domänfonden* tillförs medel genom investeringsanslag å kapitalbudgeten. Det bör åvila länsstyrelserna och naturvårdsnämnden att ta initiativ till sådana markförvärv. Givetvis bör också naturområden å mark, som lantbruksnämnd förvärvar med anlåtande av jordfonden, kunna mot ersättning överföras till nämnda delfond. Då lantbruksnämnd finner att sådan överföring kan ifrågakomma, bör nämnden anmäla förhållandet till länsstyrelsen. Vidare bör till delfonden kunna efter prövning i varje särskilt fall överföras naturvårdsobjekt som redan är i kronans ägo. Sålunda torde exempelvis nationalparkerna böra redovisas å delfonden.

Beslut om markförvärv eller överföring torde böra fattas av Kungl. Maj:t. Det bör ej föreligga hinder för att inköp även omfattar mark, som ej bör avsättas för naturvårdsändamål. Fall kan nämligen tänkas uppkomma då uppgörelse om förvärv endast kan träffas i fråga om viss egendom i sin helhet. Ur naturvårdssynpunkt ej erforderlig mark bör dock så snart som möjligt allt efter omständigheterna i det enskilda fallet mot ersättning överföras till domänfonden i övrigt eller till jordfonden eller ock försäljas till kommun, stiftelse eller i allmänna marknaden. Inflytande medel bör tillföras fonden och användas för inköp av naturvårdsobjekt.

Å ifrågavarande delfond bör härjämte redovisas sådana naturvårdsobjekt som kronan på grund av naturvårdslagstiftningen har att inlösa.

Jag anser det angeläget, att angivna markförvärv kan påbörjas redan under nästa budgetår. Med hänsyn härtill föreslår jag, att å kapitalbudgeten för budgetåret 1963/64 under statens affärsverksfonder, domänverket, upptas ett investeringsanslag till markförvärv för naturvårdsändamål, m. m. av 2 000 000 kr. Från anslaget bör även enligt beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall medel ställas till förfogande för de löseskillingar kronan kan komma att få erlagga vid inlösen av mark på grund av naturvårdslagstiftningen.

Det torde kunna förutsättas, att någon nettoinkomst för statsverket inte uppkommer från den på förut nämnda delfond upptagna marken. Ersättning bör därför enligt gängse grunder utgå till domänverkets fond. Medelsanvisning härför erfordras dock först från och med budgetåret 1964/65.»

Utskottet

I förevarande proposition uppdras riktlinjer för en intensifierad naturvårdsverksamhet från det allmännas sida. För att göra det möjligt att aktivitera denna verksamhet förordas en betydande utbyggnad av naturvårdsorganisationen och ökad ekonomisk insats från statens sida. Kungl. Maj:ts förslag bygger i allt väsentligt på det betänkande i ämnet, som föregående år framlades av 1960 års naturvårdsutredning.

Vad gäller den principiella uppbyggnaden av naturvårdsorganisationen när utredningens förslag genomgående tillstyrkts i remissyttrandena och jämväl biträts av departementschefen. Denne har ansett att en förstärkning av ifrågavarande organisation bör komma till stånd utan dröjsmål och har till följd härav i propositionen framlagt närmare förslag i ämnet.

Förslag till vissa reformer i fråga om lagstiftningen på naturvårdsområdet avser departementschefen att återkomma med till Kungl. Maj:t i sådan tid att proposition i ämnet såvitt möjligt skall kunna framläggas vid innevarande års riksdags höstsession.

Utskottet delar departementschefens uppfattning om angelägenheten av att åtgärder snarast vidtages i syfte att intensifiera naturvårdsarbetet och kan alltså i allt väsentligt biträda de riktlinjer för arbetet och förslag i övrigt som propositionen innehåller. Utskottet har endast i vissa avseenden funnit sig böra tillfoga några synpunkter av mera allmän karaktär, till vilka utskottet återkommer i det följande. Av det sagda framgår, bland annat, att utskottet avstyrker det i motionerna I: 626 och II: 777 framförda yrkandet om att riksdagen med avslag å propositionen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t efter närmare utredning måtte förelägga innevarande års höstriksdag förslag om att ansluta den framtida naturvårdens förvaltningsuppgifter till redan befintligt organ.

Utskottet biträder den i propositionen uttalade meningen, att staten bör svara för de huvudsakliga kostnaderna för det intensifierade naturvårdsarbetet. I likhet med departementschefen anser utskottet det motiverat att kommun antingen i egen regi eller genom att delta i stiftelser och dylikt engagerar sig ekonomiskt för att skaffa sina invånare tillgång till områden för rekreation och friluftsliv. Såsom i propositionen anförs, kan det dock ej förväntas att kommunerna skall vara beredda att svara för kostnaderna för sådana områden av utpräglad rikskaraktär. Beträffande vissa av dessa finner utskottet i likhet med departementschefen det vara lämpligt att stat och kommun delar på kostnaderna. Därvid bör, i likhet med vad departementschefen förordat, några fasta normer för fördelningen av kostnaderna ej fastställas, utan överenskommelse bör i stället träffas från fall till fall. Utskottet har således ej funnit sig böra tillstyrka i motionerna I: 628 och II: 776 framfört yrkande om fasta grunder för nu ifrågavarande kostnadsfördelning.

I motion II: 561 har förordats, att 1962 års fritidsutredning får i uppdrag att utreda formerna för bland annat ett vidgat interkommunalt samarbete vad gäller planering och finansiering av fritidsverksamheten m. m. Såsom bland annat framhållits i remissyttrande över motionen finner utskottet, att fritidsutredningen enligt sina direktiv har möjligheter att utreda denna fråga. Samtidigt vill utskottet erinra om att möjligheter för interkommunalt samarbete beträffande ifrågavarande verksamhet synes föreligga i redan nu existerande former. Vid sådant förhållande synes motionen ej erfordra någon riksdagens åtgärd.

Vad angår motionen I: 601 vill utskottet endast hänvisa till den utredning angående samordning inom samhällsplaneringens område, som ställdes i

utsikt av chefen för kommunikationsdepartementet i proposition nr 98 till 1962 års riksdag angående byggnadsstyrelsens omorganisation. Enligt vad utskottet erfarit pågår förberedelser för en översyn av dessa problem genom en för berörda departement gemensam arbetsgrupp. Utskottet finner sålunda att motionen i förevarande sammanhang icke bör föranleda något riksdagens särskilda uttalande.

Med hänvisning till att spörsmålen rörande lagstiftningen på naturvårdsområdet, såsom i det föregående nämnts, kommer att behandlas av riksdagen i annat sammanhang och att därvid bland annat frågan om en utredning rörande allemansrättens omfattning och innebörd i anledning av vid årets riksdag väckt motion I: 288 torde komma att upptas till närmare prövning, finner utskottet ej heller skäl biträda i motionsparet I: 628 och II: 776 framlagt utredningsyrkande rörande allmänhetens rättigheter och skyldigheter på annans mark.

I flera remissyttranden över naturvårdsutredningens betänkande har framhållits önskvärdheten av att olika benämningar användes på reservat för kulturell naturvård och sådana för social naturvård. Utskottet vill fästa uppmärksamhet på denna fråga för att den om möjligt prövas vid utarbetandet av den i utsikt ställda nya naturvårdslagen.

I propositionen förordas, att från och med den 1 juli 1963 inrättas en statens naturvårdsnämnd, lydande under jordbruksdepartementet. Arbetsuppgifterna vid nämnden skall enligt förslaget fördelas på en administrativ-juridisk byrå och en planeringsbyrå. Den sistnämnda byrån föreslås organiserad på två sektioner, varvid på den ena bör handhas nämndens verksamhet i fråga om naturvårdsområden av olika slag och på den andra uppgifterna beträffande landskapsvården. Utskottet tillstyrker för sin del att verksamheten organiseras på sätt i propositionen föreslagits och avstyrker således bifall till i motionerna I: 627 och II: 778 framfört yrkande om att antalet byråer vid nämnden skall vara tre.

De i propositionen föreslagna anslagen till länsstyrelsernas naturvårdsarbete, naturvårdsupplysning samt för ersättningar till markägare m. m. är enligt utskottets mening tillräckliga för att täcka uppkommande kostnader för ändamålen i fråga under nästa budgetår. I motionsparen I: 627 och II: 778 samt I: 629 och II: 779 gjorda yrkanden om ytterligare medelsanvisning under ifrågavarande anslag biträdades således ej av utskottet. Utskottet förutsätter emellertid, att vid behandlingen av kommande anslagsäskanden för ändamålen anslagen anpassas efter de ökade behov, som kan uppkomma sedan naturvårdsnämndens verksamhet nått avsedd omfattning.

I propositionen anföres, att det i vissa fall kan vara ändamålsenligt att stat eller kommun inköper ur naturvårdssynpunkt värdefull mark. För egen del anser departementschefen att starka skäl talar för dylika markförvärv från det allmännas sida. Efter att ha övervägt olika lösningar i detta avseende har departementschefen funnit det mest ändamålsenligt att för statens förvärv inrättas en delfond under domänfonden och att medel ställs till förfogande genom investeringsanslag å kapitalbudgeten. För nästa budgetår föreslås i propositionen, att ett dylikt anslag av 2 000 000 kr. upptas

för ändamålet. Mot vad i förevarande avseende förordats i propositionen har utskottet ej något att erinra. Utskottet avstyrker i enlighet härmed det i motionerna I: 628 och II: 776 framförda förslaget, att domänverkets markfond tas i anspråk för nu angivna ändamål. Likaså har utskottet ej ansett sig böra biträda de i motionsparen I: 38 och II: 45 samt I: 383 och II: 347 gjorda framställningarna om ändrade grunder för dispositionen av markfonden. Samtidigt härmed vill utskottet emellertid som sin mening uttala, att domänverket i samband med sin allmänna inköpsverksamhet bör eftersträva att så långt som möjligt också tillgodose det allmänna naturvårdsintrasset. Utskottet vill även ifrågasätta huruvida icke yttrande från lantbruksnämnd bör inhämtas vid förvärv av mark för naturvårdsändamål för att tillvarataga de intressen, som kan uppstå ur synpunkten av jordbrukets rationalisering.

Utskottet har ej funnit sig böra tillstyrka i motionerna I: 628 och II: 776 samt I: 629 och II: 779 i sammanhanget i övrigt framlagda förslag. De uttalanden och förslag i propositionen, vilka ej särskilt berörts i det föregående, har inte föranlett någon erinran från utskottets sida.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att riksdagen må

I. avslå motionerna I: 626 och II: 777;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 628 och II: 776, såvitt angår grunderna för fördelning mellan stat och kommun av kostnaderna för naturvårdsåtgärder, godkänna de i det föregående förordade riktlinjerna för naturvårdsverksamheten och dess organisation;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning besluta att från och med den 1 juli 1963 inrätta ett statligt centralt naturvårdsorgan, benämnt statens naturvårdsnämnd, med i huvudsak de uppgifter som angivits i det föregående;

IV. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 627 och II: 778, såvitt nu är i fråga,

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för statens naturvårdsnämnd i enlighet med vad som föreslagits i det föregående,

2) fastställa följande avlöningsstat för statens naturvårdsnämnd, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	43 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	16 000
3. Ersättningar till sakkunniga, <i>förslagsvis</i>	20 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	333 000

5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	145 000
6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	7 000
	Summa kr. 564 000

3) å riksstaten för budgetåret 1963/64 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till *Statens naturvårdsnämnd: Avlöningar* ett förslagsanslag av 564 000 kr.

b) till *Statens naturvårdsnämnd: Omkostnader* ett förslagsanslag av 125 000 kr.;

V. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 627 och II: 778 samt I: 629 och II: 779, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, å riksstaten för budgetåret 1963/64 under nionde huvudtiteln anvisa

1) till *Naturvård: Kostnader för länsstyrelsernas naturvårdsarbete* ett reservationsanslag av 480 000 kr.

2) till *Naturvård: Bidrag till naturvårdsupplysning, m. m.*, ett reservationsanslag av 200 000 kr.

3) till *Naturvård: Ersättningar till markägare m. m.* ett reservationsanslag av 200 000 kr.;

VI. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 628 och II: 776, såvitt nu är i fråga,

1) medge att under domänfonden inrättas en delfond, varå naturvårdsobjekt i kronans ägo redovisas i enlighet med i det föregående angivna grunder,

2) å kapitalbudgeten för budgetåret 1963/64 under statens affärsverksfonder, domänverket, till *Markförvärv för naturvårdsändamål, m. m.*, anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kr.;

VII. lämna motionerna I: 38 och II: 45 samt I: 383 och II: 347 utan åtgärd;

VIII. lämna motionen II: 561 utan bifall;

IX. avslå motionen I: 601;

X. besluta att motionerna I: 628 och II: 776, såvitt de ej behandlats i det föregående, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

XI. lämna utan bifall motionerna I: 629 och II: 779, såvitt de ej behandlats i det föregående.

Stockholm den 4 april 1963

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Lage Svedberg, Bertil Andersson, Nils Hansson*, Carl Eskilsson, Berg, Gunnar Pettersson*, Ringaby, Kristiansson, Augustsson och Harald Pettersson;

från a n d r a kammaren: herrar Hansson i Skegrie, Sköld, Antby, Nilsson i Lönsboda, Östlund*, Franzén, Lundmark, Eskilsson i Likenäs, Persson i Appuna och Hedin*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1) av herrar *Carl Eskilsson, Ringaby, Östlund och Hedin.*

2) av herrar *Carl Eskilsson, Ringaby, Harald Pettersson, Hansson* i Skegrie, *Östlund och Hedin*, vilka ansett,

dels att det stycke i utskottets utlåtande, som på s. 21 börjar med orden »I propositionen» och å s. 22 slutar med orden »jordbrukets rationalisering» bort ha följande lydelse:

»I propositionen — — — (lika med utskottet) — — — för ändamålet. Enligt utskottets mening synes emellertid medel härför med fördel kunna disponeras ur domänverkets markfond, som under senare år tillförts ständigt ökat kapital, främst genom tomtmarksförsäljningar. Utskottet tillstyrker i enlighet härmed det i motionerna I: 628 och II: 776 framförda förslaget, att nyssnämnda markfond tas i anspråk för nu angivna ändamål. Likaså vill utskottet, i anledning av motionerna I: 383 och II: 347 samt med biträdande av vad i motionsparet I: 38 och II: 45 anförts, uttala, att ianspråktagande av halva markfonden för förvärv av lämpliga fritidsområden ur skilda synpunkter synes vara en rimlig åtgärd, som utan onödig tidsspillan skulle avsevärt öka tillgången på fritidsområden, på vilka det i framtiden i vissa delar av vårt land kan väntas bli en mycket kännbar brist. Utskottet förordar därför att 1962 års fritidsutredning i sina överväganden även skall få pröva möjligheterna till att hälften av domänverkets markfond får disponeras för förvärv av fritidsområden. Samtidigt härmed — — — (lika med utskottet) — — — jordbrukets rationalisering.»

dels ock att utskottets hemställan under VI. och VII. bort lyda sålunda:

»VI. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 628 och II: 776, såvitt nu är i fråga, medge att medel ur domänverkets markfond får användas för statens förvärv av ur naturvårdssynpunkt värdefull mark och att för budgetåret 1963/64 får disponeras 2 000 000 kr. ur sagda fond för det i propositionen angivna ändamålet Markförvärv för naturvårdsändamål m. m.;

VII. med bifall till motionerna I: 38 och II: 45 samt i anledning av motionerna I: 383 och II: 347 i skrivelse till

Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i det föregående anført angående utredning av möjligheterna att disponera hälften av domänverkets markfond för förvärv av fritidsområden.»